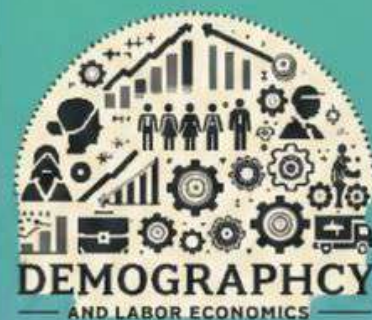

DEMOGRAFIYA VA MEHNAT BOZORI

III SON

2026

Elektron ilmiy-ommabop jurnal

(+998) 50-005-45-69

https://t.me/demografiya_mehnatbozori
demografiya_mehnat_bozori@mail.ru

**DEMOGRAFIYA
VA MEHNAT
BOZORI**

**2026-yil
3-son**

Elektron ilmiy-ommabop jurnal
Электронный научно-популярный
журнал
Electronic popular science journal

BOSH MUHARRIR:

Umurzoqov Bahodir Xamidovich

MUHARRIR:

Bahriddinova Muazzam Azam qizi

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmonov Qalandar Xodjaevich, i.f.d., akademik.

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof.,

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof.,

Axmedov Durbek Quadratillaevich, i.f.d., professor

Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.,

Zokirova Nodira Qalandarovna, i.f.d., prof.,

Abduraxmonova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof.,

Mamadaliyeva Xafiza Xoldarovna, i.f.d., prof.,

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, i.f.d., prof.,

Arabov Nurali Uralovich, i.f.d., prof.,

Irmatova Aziza Baxromovna, i.f.d., prof.,

Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, g.f.d., professor

Isayev Faxriddin Ikramovich, i.f.d., prof.

Usmanov Anvar Saidmaxmudovich, i.f.d., professor

Qodirov Abdurashid Madjidovich, i.f.d., professor

Hermann Sterzinger, i.f.d., professor (Germaniya)

Ibragimov Lutfullo Ziyadullayevich, DSc., professor

Qurbonov Paxlavon Rustamovich, DSc, dotsent

Shakarov Zafar Gaffarovich, PhD, dotsent

Gulmurodov Kamoliddin Abduqodir o'g'li, PhD

Hamrokulov Mirabbos Ortiqovich, PhD

Maxmudov Asliddin Sirojiddin o'g'li, PhD

MUNDARIJA

Umurzakov Baxodir Xamidovich <i>Demografik jarayonlarni modellashtirish va prognozlashning nazariy- metodologik asoslari.....</i>	3
Qo'ldosheva Gulhayo Muxtor qizi Qurbonov Paxlavon Rustamovich <i>O'zbekiston qishloq aholisining demografik vaziyati va hududiy joylashuvi.....</i>	13
Асқарова Муҳаббат Ибрахимовна <i>Аҳоли миграциясининг тарихий эволюцияси ва глобаллашув шароитида трансмиллий ривожланиш тенденциялари.....</i>	27
Bahriddinova Muazzam Azam qizi <i>Globallashuv sharoitida mehnat migratsiyasini raqamli texnologiyalar asosida boshqarishni takomillashtirish.....</i>	39
Hamrokulov Mirabbos Ortiqovich <i>Econometric assessment of the impact of population reproduction processes on the formation of economically active population.....</i>	52
Bahriddinova Muazzam Azam qizi Sayfiddinov Amirxon Davlatovich <i>O'zbekistonda demografik rivojlanishning asosiy tendensiyalari va omillari.....</i>	63
Omanova Kamola Botir qizi Saidova Sevara Yormamat qizi <i>Jahon demografik rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari.....</i>	72
Қиличов Улуғбек Рустам ўғли <i>Ўзбекистонда демографик тенденциялар ўзгариши.....</i>	82

АҲОЛИ МИГРАЦИЯСИНИНГ ТАРИХИЙ ЭВОЛЮЦИЯСИ ВА ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА ТРАНСМИЛЛИЙ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Асқарова Мухаббат Ибрахимовна

катта илмий ходим

ТДИУ ҳузуридаги “Ўзбекистон

иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий
асослари ва муаммолари” илмий-тадқиқот маркази

muxabbat.asqarova@bk.ru

ORCID: 0009-0002-0121-7925.

Аннотация. Мазкур мақолада аҳоли миграциясининг тарихий эволюцияси ва унинг замонавий глобал тенденциялари таҳлил қилинган. Миграция жараёнлари мустамлакачилик давридан бошлаб индустриал, постиндустриал ва глобаллашув босқичларигача бўлган даврларда изчил ривожланиб келганлиги асослаб берилган. Шунингдек, миграциянинг мажбурий, индустриал-классик, диффузион ва трансмилий моделлари илмий жиҳатдан тизимлаштирилган. Миграцияни белгилайдиган иқтисодий, сиёсий, ижтимоий-демографик, маданий, экологик ва технологик омиллар комплекс таҳлил қилинган. Жаҳон миграция оқимларининг минтақавий тақсимооти ва уларнинг трансформацияси статистик маълумотлар асосида ёритилган. Тадқиқот миграциянинг замонавий ижтимоий-иқтисодий тизимга таъсири ва глобал меҳнат бозори шаклланишидаги ролини очиқ беради.

Калит сўзлар: миграция, глобаллашув, меҳнат бозори, трансмилий миграция, демографик ўзгаришлар.

ИСТОРИЧЕСКАЯ ЭВОЛЮЦИЯ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аскарова Мухаббат Ибрахимовна

Научный сотрудник научно-исследовательского
Центра «Научные основы и проблемы развития
экономики Узбекистана» при Ташкентском
государственном экономическом университете

Аннотация. В данной статье анализируется историческая эволюция миграционных процессов и их современные глобальные тенденции. Показано, что миграция последовательно развивалась от периода колониализма через индустриальную и постиндустриальную стадии к условиям глобализации. Научно систематизированы основные модели миграции: принудительная, индустриально-классическая, диффузионная и транснациональная. Комплексно рассмотрены экономические, политические, социально-демографические, культурные, экологические и технологические факторы, определяющие миграционные процессы. На основе статистических данных проанализировано региональное распределение мировых миграционных потоков и их трансформация. Исследование раскрывает влияние миграции на социально-экономические системы и её роль в формировании глобального рынка труда.

Ключевые слова: миграция, глобализация, рынок труда, транснациональная миграция, демографические изменения.

HISTORICAL EVOLUTION OF POPULATION MIGRATION AND TRENDS OF TRANSNATIONAL DEVELOPMENT UNDER GLOBALIZATION CONDITIONS

Askarova Mukhabbat Ibrahimovna

*Junior researcher of the Research center
«Scientific bases and issues of economic development
of Uzbekistan » under the Tashkent
state university of economics*

Abstract. This article analyzes the historical evolution of population migration and its contemporary global trends. It demonstrates that migration has evolved consistently from the colonial period through the industrial and post-industrial stages to the current era of globalization. The main migration models—forced, industrial-classical, diffusion, and transnational—are systematically examined. Economic, political, socio-demographic, cultural, environmental, and technological factors influencing migration processes are comprehensively analyzed. Based on statistical data, the regional distribution and transformation of

global migration flows are explored. The study highlights the impact of migration on socio-economic systems and its role in shaping the global labor market.

Keywords: migration, globalization, labor market, transnational migration, demographic change.

Кириш.

Замонавий миграция оқимларининг тобора мураккаблашиб, кўпқиррали хусусият касб этиши ҳамда глобал ривожланиш шароитида унинг механизм ва тенденцияларини комплекс тарзда англаш эҳтиёжи мазкур соҳада янги концептуал тадқиқотларни амалга ошириш заруратини юзага келтиради. Аҳоли миграцияси масалалари узоқ даврлардан буён олимлар диққат марказида бўлиб келмоқда ва бу ҳолат мазкур йўналишга бағишланган илмий нашрлар сонининг ҳам мамлакатимизда, ҳам хорижда изчил ортиб бораётганида ўз ифодасини топмоқда. Аҳоли миграцияси глобаллашув жараёнларининг ажралмас таркибий қисми сифатида шаклланган бўлиб, унинг тарихий эволюцияси турли ижтимоий-иқтисодий формациялар билан узвий боғлиқдир. Глобаллашувнинг дастлабки босқичларида миграция жараёнларининг бир қатор моделларини ажратиш мумкин бўлиб, улардан бири мажбурий-принудий миграция модели ҳисобланади.

Адабиётлар таҳлили.

Миграция жараёнлари ва унинг ижтимоий-иқтисодий оқибатлари жаҳон ва маҳаллий илмий адабиётларда кенг ўрганилган. Хусусан, классик миграция назарияларида Е. Ravenstein миграция қонунларини шакллантириб, миграциянинг асосий йўналишлари ва омилларини иқтисодий шароитлар билан боғлаб тушунтирган[1]. Шунингдек, Е. Lee миграцияни “итарадиган ва тортадиган омиллар” модели орқали таҳлил қилиб, унинг кўп омилли табиатини очиб берган[2].

Замонавий тадқиқотларда S. Castles ва M. Miller миграцияни глобаллашув жараёнининг ажралмас қисми сифатида талқин қилиб, унинг трансмиллий хусусиятини асослаб берган [3]. G. Massey ва ҳаммуаллифлар эса халқаро миграцияни тармоқлар назарияси орқали изоҳлаб, мигрантлар ўртасидаги ижтимоий алоқалар миграцияни барқарорлаштирувчи омил эканлигини кўрсатган[4].

БМТ ва Халқаро меҳнат ташкилоти (ХМТ)нинг расмий ҳисоботларида миграциянинг глобал кўлами, унинг меҳнат бозорига таъсири ҳамда демографик ўзгаришлардаги роли батафсил ёритилган [5]. Шу билан бирга, постсовет мамлакатларида миграция жараёнлари этник ва ижтимоий-сиёсий омиллар билан чамбарчас боғлиқ эканлиги бир қатор маҳаллий тадқиқотларда таъкидланган [6].

Умуман олганда, мавжуд адабиётлар таҳлили миграциянинг кўп қиррали ижтимоий-иқтисодий ҳодиса эканлигини кўрсатиб, унинг глобаллашув шароитида янги трансмиллий шакллар касб этаётганини тасдиқлайди.

Тадқиқот методологияси.

Ушбу тадқиқотда аҳоли миграцияси жараёнларининг тарихий ривожланиши ва замонавий тенденцияларини таҳлил қилишда комплекс методологик ёндашув қўлланилди.

Тадқиқотнинг илмий асосини тарихийлик ва тизимли таҳлил тамойиллари ташкил этади. Миграция жараёнларини ўрганишда фанлараро ёндашувдан фойдаланилиб, иқтисодий, ижтимоий ва демографик омиллар ўзаро боғлиқ ҳолда таҳлил қилинди.

Асосий илмий усуллар сифатида қуйидагилар қўлланилди: тарихий-қиёсий таҳлил, статистик таҳлил, системали ёндашув, индукция ва дедукция усуллари ҳамда синтез усули.

Тадқиқотнинг эмпирик базасини халқаро ташкилотлар статистик маълумотлари ва илмий адабиётлар ташкил этади. Миграция жараёнлари иқтисодий, ижтимоий ва глобал омиллар билан узвий боғлиқ кўп қиррали ҳодиса сифатида кўриб чиқилди.

Таҳлиллар ва натижалар муҳокамаси.

Мажбурий миграция асосан мустамлакачилик даврига хос бўлиб, Ғарбий Европа империя марказларининг колониал тизимни шакллантириш ва ривожлантириш эҳтиёжлари билан бевосита боғлиқдир. Бу даврда миграция бозор муносабатлари асосида эмас, балки сиёсий ҳукмронлик, иқтисодий экспансия ва куч ишлатиш механизмлари орқали амалга оширилган. Айнан шу шароитда глобал савдо тизимлари шаклланиб, “узоқ масофали” иқтисодий алоқалар кенгайди ва жаҳон

миқёсидаги биринчи трансмиллий алоқалар юзага келди [7]. Янги капиталистик бозорларнинг пайдо бўлиши ва Янги Дунёда цивилизациянинг шаклланиши кўплаб европаликларни ўз ватанидаги иқтисодий чекловлардан чиқиб, Америка ва Африка ҳудудларига кўчиб ўтишга ундади. Улар янги мустамлака ҳудудларини бошқариш, иқтисодий манфаатларни таъминлаш ва сиёсий таъсирни кенгайтириш мақсадида ушбу ҳудудларга жойлашдилар.

Бу жараёнлар натижасида Ғарбий Европа, Африка ва Америка ўртасида ўзига хос трансатлантик иқтисодий ва миграцион тизим — “учбурчак” модели шаклланди. Ушбу тизим доирасида Европа саноат маҳсулотлари Африкага етказилган, Африкадан мажбурий равишда қуллар Америка қитъасига ташилган, Америкадан эса Европа бозорларига пахта, шакар ва бошқа хом ашёлар экспорт қилинган [8]. Мазкур тизимнинг энг муҳим ва фожиавий таркибий қисми қуллар савдоси бўлиб, тарихий манбаларга кўра 1500–1850 йиллар давомида Африкадан тахминан 10 миллион нафар инсон мажбурий равишда Америка қитъасига олиб кетилган [9]. Бу ҳолат миграциянинг инсон эркинлиги ва ҳуқуқлари билан эмас, балки иқтисодий эксплуатация ва зўравонлик билан боғлиқ шаклда ҳам намоён бўлганлигини кўрсатади.

Мустамлакачилик даври миграция жараёнларининг иккинчи йирик йўналиши европалик аҳолининг Шимолий Америка, Жанубий Африка, Австралия ва Янги Зеландияга оммавий кўчиб ўтиши билан тавсифланади. Бу жараён, бир томондан, Европадаги демографик босим, ер ва ресурслар тақчиллиги, урбанизация ва индустриал инқилоб натижасида юзага келган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар билан изоҳланса [7], иккинчи томондан, янги мустамлака ҳудудларининг очилиши ва уларнинг иқтисодий салоҳияти билан боғлиқ эди. Тарихий маълумотларга кўра, 1846–1924 йиллар давомида тахминан 50 миллион нафар европалик денгиз орти ҳудудларга кўчиб ўтган [10] бўлиб, бу ҳолат жаҳон тарихидаги энг йирик миграцион оқимлардан бири сифатида баҳоланади.

1-расм. Миграциянинг тарихий босқичлари.

Манба: Муаллиф тадқиқотлари асосида шакллантирилган

Ушбу расм миграция жараёнларининг тарихий эволюциясини тўрт босқичда акс эттиради. Ундан кўринишича, миграция шакллари жамиятнинг иқтисодий, сиёсий ва технологик ривожланиши билан бирга ўзгариб борган. Дастлабки босқич – мустамлакачилик даврида (XVI–XIX асрлар) миграция асосан мажбурий хусусият касб этган бўлиб, қул савдоси, депортациялар ва колониал кўчиришлар устунлик қилган. Бу даврда

инсонларнинг ҳаракатланиши эркин иқтисодий танлов эмас, балки сиёсий ва ҳарбий босим натижаси бўлган.

Индустриал даврда (XIX–XX аср ўрталари) саноатлашув жараёнлари меҳнат ресурсларига бўлган талабни кучайтириб, меҳнат миграциясининг кенгайишига олиб келган. Натижада аҳолининг иқтисодий сабабларга кўра давлатлар ва минтақалар ўртасида кўчиши фаоллашган. Постиндустриал даврда эса глобал меҳнат бозорининг шаклланиши, оилавий бирлашиш ва контракт асосидаги меҳнат миграцияси каби янги йўналишлар пайдо бўлган.

1-жадвал

Миграцияни белгиловчи омиллар

№	Омиллар гуруҳи	Асосий таркибий элементлар	Миграцияга таъсири
1	Иқтисодий омиллар	ишсизлик даражаси, иш ҳақи фарқи, иқтисодий ўсиш, меҳнат бозорида талаб ва таклиф номуносаблиги, турмуш даражаси	аҳолининг иқтисодий манфаат асосида кўчиши, меҳнат миграциясининг кучайиши
2	Сиёсий омиллар	сиёсий барқарорлик/беқарорлик, урушлар, ички низолар, миграция сиёсати, виз режимлари, инсон ҳуқуқлари	мажбурий миграция, қочқинлар оқими, сиёсий эмиграция
3	Ижтимоий-демографик омиллар	аҳоли сони, ёш тузилмаси, таълим даражаси, оилавий алоқалар, ижтимоий мобиллик	меҳнат ёшидаги аҳоли ҳаракатчанлиги, оила бирлашуви миграцияси
4	Маданий омиллар	тил тўсиқлари, диний фарқлар, этник идентичлик, интеграция даражаси	ассимиляция ёки этник жамоалар шаклланиши
5	Экологик омиллар	табiiй офатлар, иқлим ўзгариши, ер деградацияси, сув танқислиги	мажбурий экологик миграция
6	Технологик омиллар	интернет ривож, транспорт тизими, рақамли платформалар, глобал коммуникация	миграция тезлиги ошиши, масофавий иш имкониятлари

Манба: Муаллиф тадқиқотлари асосида шакллантирилган

Ушбу жадвал таҳлили шуни кўрсатадики, миграция жараёнлари кўп омилли хусусиятга эга бўлиб, уларнинг шаклланишига иқтисодий, сиёсий, ижтимоий-демографик, маданий, экологик ва технологик омиллар комплекс таъсир кўрсатади. Айниқса, иқтисодий омиллар миграциянинг

асосий ҳаракатлантирувчи кучи ҳисобланиб, ишсизлик даражаси, иш ҳақидаги тафовутлар ва меҳнат бозоридаги номутаносибликлар меҳнат миграцияси оқимларини кучайтиради.

Глобаллашув даврида (1990 йиллардан ҳозирги вақтгача) миграция янада мураккаб ва кўп қиррали тус олди. Трансмиллий миграция, рақамли меҳнат бозори, юқори малакали кадрлар ҳаракати ва глобал мобилликнинг кучайиши миграциянинг замонавий хусусиятларини белгиламоқда. Шунингдек, рақамли технологиялар ва транспорт-коммуникация тизимларининг ривожланиши миграция оқимларининг тезлашишига хизмат қилмоқда.

Умуман олганда, расм миграциянинг мажбурий кўчишлардан иқтисодий ва интеллектуал мобилликкача бўлган эволюциясини кўрсатади ҳамда унинг жаҳон иқтисодиёти, меҳнат бозори ва демографик жараёнларга таъсири тобора ортиб бораётганлигини ифодалайди. Бу эса миграцияни замонавий иқтисодий ривожланишнинг муҳим омилларидан бири сифатида баҳолаш имконини беради.

Шу билан бирга, сиёсий омиллар, жумладан, сиёсий беқарорлик, қурулли можаролар ва инсон ҳуқуқлари билан боғлиқ муаммолар мажбурий миграция ҳамда қочқинлар оқимининг шаклланишига сабаб бўлади. Ижтимоий-демографик омиллар эса аҳолининг ёш таркиби, таълим даражаси ва ижтимоий мобиллиги орқали меҳнат ёшидаги аҳолининг ҳаракатчанлигини оширади ва оилавий миграцияни рағбатлантиради.

Маданий омиллар мигрантларнинг янги муҳитга мослашув жараёнига таъсир кўрсатса, экологик омиллар иқлим ўзгариши, табиий офатлар ва ресурслар танқислиги натижасида экологик миграциянинг кенгайишига олиб келмоқда. Замонавий шароитда технологик омилларнинг аҳамияти ортиб бормоқда. Интернет, рақамли платформалар ва транспорт-коммуникация инфратузилмасининг ривожланиши миграция жараёнларини тезлаштириб, масофавий меҳнат ва рақамли миграция каби янги шаклларни вужудга келтирмоқда.

Демак, миграцияни белгиловчи омиллар ўзаро боғлиқ ҳолда амал қилиб, аҳолининг ҳудудий ҳаракатланиши йўналиши, кўлами ва хусусиятларини шакллантирувчи муҳим детерминантлар сифатида намоён бўлади. Бу эса миграция сиёсатини ишлаб чиқишда мазкур омилларни комплекс баҳолаш зарурлигини кўрсатади.

2-жадвал

Миграция жараёнининг натижалари

№	Йўналиш	Асосий натижалар
1	Иқтисодий	меҳнат бозори трансформацияси, пул ўтказмалари, ишчи кучининг қайта тақсимланиши
2	Демографик	аҳоли таркиби ўзгариши, қариш жараёни, шаҳарлашув
3	Ижтимоий	янги этник гуруҳлар, маргиналлашув, интеграция муаммолари
4	Маданий	мультикультурализм, космополитик онг шаклланиши
5	Сиёсий	миграция сиёсати кучайиши, чегара назоратининг кучайиши

Манба: Муаллиф тадқиқотлари асосида шакллантирилган

Ушбу жадвал миграциянинг жамият тараққиётининг турли соҳаларига комплекс таъсир кўрсатишини намоён этади. Иқтисодий жиҳатдан миграция меҳнат бозорининг трансформациясига, ишчи кучининг ҳудудлар бўйича қайта тақсимланишига ва пул ўтказмалари орқали мамлакатлар иқтисодиётига таъсир кўрсатади. Бу жараён меҳнат ресурсларидан самарали фойдаланиш имкониятларини кенгайтирса-да, айрим ҳудудларда кадрлар етишмаслиги муаммосини ҳам келтириб чиқаради.

Демографик нуқтаи назардан миграция аҳоли сони ва таркибининг ўзгаришига, шаҳарлашув жараёнларининг жадаллашишига ҳамда айрим мамлакатларда аҳолининг қариш суръатларига таъсир кўрсатади. Ижтимоий соҳада эса янги этник гуруҳларнинг шаклланиши, интеграция жараёнлари ва айрим ҳолларда ижтимоий четлашув (маргиналлашув) каби ҳолатлар кузатилади.

Маданий жиҳатдан миграция турли маданиятларнинг ўзаро таъсирини кучайтириб, мультикультурализм ва космополитик онгнинг шаклланишига хизмат қилади. Сиёсий соҳада эса миграция оқимларининг ортиши давлатларнинг миграция сиёсатини такомиллаштириш, чегара назоратини кучайтириш ва мигрантларни бошқариш механизмларини ривожлантиришни тақозо этади.

Умуман олганда, миграция иқтисодий, демографик, ижтимоий, маданий ва сиёсий жараёнларни ўзаро боғловчи кўп қиррали ҳодиса бўлиб, унинг натижалари ҳам қабул қилувчи, ҳам мигрантларни жўнатувчи мамлакатлар ривожланишига сезиларли таъсир кўрсатади. Илмий

жиҳатдан бу таъсирлар миграциянинг замонавий глобаллашув шароитида муҳим ижтимоий-иқтисодий омил эканлигини тасдиқлайди.

Хулоса ва таклифлар.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, миграция жаҳон ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг ажралмас қисми бўлиб, унинг кўлами ва мазмуни тарихий тараққиёт босқичлари давомида сезиларли даражада ўзгариб борган. Мустамлакачилик даврида мажбурий кўчишлар устун аҳамият касб этган бўлса, индустриал ва постиндустриал босқичларда меҳнат миграцияси асосий йўналишга айланган. Глобаллашув ва рақамли иқтисодиёт шароитида эса трансмиллий, юқори малакали кадрлар ҳамда рақамли меҳнат миграцияси каби янги шакллар пайдо бўлмоқда.

Таҳлиллар миграция жараёнларининг шаклланиши иқтисодий, сиёсий, ижтимоий-демографик, маданий, экологик ва технологик омилларнинг ўзаро таъсири натижасида юзага келишини кўрсатди. Хусусан, меҳнат бозоридаги талаб ва таклиф номуносиблиги, иш ҳақидаги тафовутлар, сиёсий беқарорлик, демографик ўзгаришлар ва рақамли технологияларнинг ривожланиши замонавий миграция оқимларининг асосий ҳаракатлантирувчи омиллари ҳисобланади.

Шунингдек, миграция иқтисодий жиҳатдан меҳнат ресурсларининг қайта тақсимланиши ва пул ўтказмалари ҳажмининг ошишига, демографик жиҳатдан аҳоли таркиби ва шаҳарлашув жараёнларининг ўзгаришига, ижтимоий-маданий жиҳатдан эса мултикультурализм ва ижтимоий интеграциянинг кучайишига таъсир кўрсатиши аниқланди. Бироқ ушбу жараёнлар билан бир қаторда меҳнат ресурслари оқиб кетиши, ижтимоий мослашув муаммолари ва миграция бошқаруви билан боғлиқ хавфлар ҳам мавжудлиги кузатилди.

1. Меҳнат миграциясини самарали бошқариш мақсадида меҳнат бозорида талаб юқори бўлган касблар бўйича кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва касбий таълим дастурларини меҳнат бозори эҳтиёжлари билан уйғунлаштириш мақсадга мувофиқ.

2. Рақамли иқтисодиёт шароитида масофавий меҳнат, фриланс ва рақамли платформалар орқали бандлик имкониятларини кенгайтириш орқали ташқи меҳнат миграциясига қарамликни қисқартириш зарур.

3. Миграция жараёнларини мониторинг қилиш ва прогнозлаштириш учун рақамли маълумотлар базаси ва миграция ахборот тизимларини ривожлантириш, статистик ҳисоботларнинг аниқлиги ва тезкорлигини ошириш лозим.

4. Юқори малакали кадрлар оқимини сақлаб қолиш мақсадида илмий-тадқиқот фаолиятини қўллаб-қувватлаш, инновацион экотизимни ривожлантириш ва рақобатбардош меҳнат шароитларини яратиш муҳим ҳисобланади.

5. Мигрантларнинг ижтимоий ҳимоясини кучайтириш учун қабул қилувчи давлатлар билан икки томонлама келишувларни кенгайтириш, меҳнат ҳуқуқлари ва ижтимоий кафолатларни таъминлаш механизмларини такомиллаштириш зарур.

6. Экологик ва мажбурий миграция хавфларини камайтириш мақсадида иқлим ўзгариши оқибатларига мослашув дастурларини амалга ошириш ҳамда аҳолининг экологик хавф юқори бўлган ҳудудлардан хавфсиз кўчирилишини таъминлаш лозим.

7. Миграция сиёсатини такомиллаштиришда иқтисодий, демографик ва ижтимоий омилларни комплекс ҳисобга олувчи интеграциялашган ёндашувни жорий этиш мақсадга мувофиқ.

Умуман олганда, миграцияни самарали бошқариш, инсон капиталини ривожлантириш ва рақамли иқтисодиёт имкониятларидан оқилона фойдаланиш мамлакатнинг барқарор иқтисодий ўсиши, меҳнат бозори рақобатбардошлиги ҳамда аҳоли фаровонлигини оширишнинг муҳим шартларидан бири ҳисобланади.

Адабиётлар:

1. Ravenstein E. G. *The Laws of Migration* // *Journal of the Statistical Society of London*. – London, 1885. – Vol. 48. – P. 167–235.
2. Lee E. S. *A Theory of Migration* // *Demography*. – 1966. – Vol. 3(1). – P. 47–57.
3. Castles S., Miller M. J. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. – 4th ed. – London: Palgrave Macmillan, 2009. – 370 p.
4. Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – 362 p.

5. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). *International Migration Report 2020*. – New York: United Nations, 2020. – 38 p.
6. International Labour Organization (ILO). *Global Estimates on International Migrant Workers*. – Geneva: ILO, 2021. – 105 p.
7. Eltis D., Richardson D. *Atlas of the Transatlantic Slave Trade*. Yale University Press, 2010. – pp. 78–85, 120–129.
8. Klein H. S. *The Atlantic Slave Trade*. Cambridge University Press, 2010. – pp. 33–41, 102–110.
9. Manning P. *Migration in World History*. Routledge, 2005. – pp. 56–63, 140–148
10. Eltis D., Richardson D. *Atlas of the Transatlantic Slave Trade*. Yale University Press, 2010. – pp. 78–85, 120–129.
11. Eltis D., Richardson D. *Atlas of the Transatlantic Slave Trade*. Yale University Press, 2010. – pp. 78–85, 120–129.

DEMOGRAFIYA VA MEHNAT BOZORI

BOSH MUHARRIR:

Umurzoqov Bahodir Xamidovich

MUHARRIR:

Bahriddinova Muazzam Azam qizi

